

SADRŽAJ:

I. UVOD	1
1. ODREĐIVANJE TEME	1
2. SVRHA I CILJEVI RADA	5
3. METODE ISTRAŽIVANJA	5
II. OPĆENITO O LJUDSKIM PRAVIMA	7
1. KRATKI PREGLED RAZVOJA IDEJE O SUSTAVU LJUDSKIH PRAVA	7
2. PRAVA ČOVJEKA — LJUDSKA PRAVA — PRAVA OSOBNOSTI	11
3. LJUDSKA PRAVA U MEĐUNARODNIM DOKUMENTIMA	13
3.1. Organizacija Ujedinjenih naroda i ljudska prava	13
3.1.1. Dokumenti Ujedinjenih naroda	14
3.2. Vijeće Europe i ljudska prava	17
3.3. Ostale regionalne organizacije i njihovi temeljni dokumenti za zaštitu ljudskih prava	19
3.3.1. Organizacija američkih država (OAD)	19
3.3.2. Organizacija afričkog jedinstva i ljudska prava	20
3.3.3. Ljudska prava i arapske zemlje	21
4. OPRAVDANOST OGRANIČENJA LJUDSKIH PRAVA	21

III. LJUDSKA PRAVA I ZAŠTITA OSOBNOSTI ODRASLIH S DUŠEVNIM SMETNJAMA TE STARIJIH U MEĐUNARODNIM DOKUMENTIMA	27
1. OPĆE I TERMINOLOŠKE NAPOMENE	27
2. MEĐUNARODNI DOKUMENTI I ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA	29
2.1. O dokumentima UN za zaštitu ljudskih prava osoba s posebnim potrebama prije Konvencije o pravima osoba s invaliditetom iz 2006. godine te razlozima i potrebi njezinog donošenja	29
2.2. UN Konvencija o pravima osoba s invaliditetom iz 2006. godine i Fakultativni protokol uz Konvenciju	38
2.2.1. Uvodne napomene	38
2.2.2. Analiza odredaba Konvencije o pravima osoba s invaliditetom	39
2.3. Regionalni dokumenti i dokumenti pojedinih međunarodnih organizacija kojima se štite ljudska prava odraslih s duševnim smetnjama.	57
2.3.1. Dokumenti Vijeća Europe za zaštitu ljudskih prava općeg karaktera	57
2.3.1.1. <i>Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda</i>	58
2.3.1.2. <i>Pojedine odredbe ostalih europskih dokumenata za zaštitu ljudskih prava</i>	61
2.3.2. Dokumenti Vijeća Europe koji se odnose isključivo na zaštitu osoba s invaliditetom	62
2.3.3. Dokumenti Europske Unije koji se odnose na osobe s invaliditetom	72
2.3.4. Organizacija američkih država	75
2.3.4.1. <i>Interamerička Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije prema osobama s invaliditetom iz 1999.</i>	75
2.3.5. Svjetska zdravstvena organizacija (WHO)	76

2.3.5.1. <i>Općenito o Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji</i> .	76
2.3.5.2. <i>Međunarodne klasifikacije o pitanjima zdravlja</i>	76
2.3.5.3. <i>Djelatnosti WHO na području invaliditeta</i>	77
2.3.6. <i>Međunarodna organizacija rada (ILO)</i>	80
2.3.7. <i>Svjetsko psihijatrijsko udruženje (World Psychiatric Association)</i>	83
2.3.8. <i>Pravni instrumenti Haške konferencije za međunarodno privatno pravo — Konvencija o međunarodnoj zaštiti odraslih iz 2000.</i>	86
3. DEDUKCIJA TEMELJNIH KARAKTERISTIKA I NAČELA O POLOŽAJU I PRAVIMA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA I STARIJIH U MEĐUNARODNOPRAVNOJ ZAŠTITI	87
3.1. Napredak u normativnom aspektu	87
3.2. Prihvatanje socijalnog modela poimanja i definiranja invaliditeta i njihovih posljedica (pomak od medicinsko — biološkog modela)	88
3.3. Destigmatizacija i zabrana diskriminacije	89
3.4. Načela integracije, socijalizacije i punopravnog sudjelovanja u društvu kao ravnopravnih građana, posebice iz aspekta odlučivanja samih osoba s invaliditetom o stvarima koje ih se tiču.	89
3.5. Shvaćanje prava osoba s invaliditetom u kontekstu sadržaja ljudskih prava, te priznavanje svih ljudskih (građanskih) prava osobama s invaliditetom (osobama s duševnim smetnjama)	90
3.6. Načelo minimalnih ograničenja: načela dostojanstva — individualizacije — dobrobiti i najboljeg interesa u slučajevima mjera i odluka kojima se ograničavaju prava osoba s invaliditetom.	90
3.7. Deinstitutionalizacija i život u zajednici	91
3.8. Načelo samozastupanja (self –advocacy).	91
3.9. Pomoć pri odlučivanju i zastupanju	91

3.10. Prevencija i rana (medicinska) intervencija, te razvijeni sustav zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja	92
3.11. Obrazovanje i prilagođeni oblici učenja (tzv. easy to read)	92
3.12. Pravo i pomoć pri zapošljavanju, prava iz socijalnog (mirovinskog) osiguranja, te efikasan sustav socijalne potpore	93
3.13. Zaštita od nasilja i zanemarivanja	94

IV. POSEBNE POTREBE I ZAŠTITA OSOBNOSTI STARIJIH	95
1. DEFINIRANJE POJMA STARIJE OSOBE	95
1.1. Uvodne napomene	95
1.2. Definiranje pojmova	96
2. STARIJI U MEĐUNARODNIM DOKUMENTIMA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA	97
3. POSEBNE POTREBE STARIJIH I KORELACIJA STARIJE DOBI I UČESTALOSTI DUŠEVNIH SMETNJI	100
4. NASILJE NAD ODRASLIMA KOJIMA JE POTREBNA POMOĆ (OSOBE S DUŠEVNIM SMETNJAMA I STARIJI) .	103

V. PRAVNI STATUS SKRBNIKA U POREDBENOM PRAVU	107
1. COMMON LAW SUSTAV	107
1. Australsko pravo	107
1.1. Uvodne napomene	107
1.2. Australia — Queensland	108
1.2.1. <i>Guardianship and Administration Act 2000</i>	108
2. SAD	128
2.1. Uvodne napomene	128
2.2. <i>Uniform Guardianship and Protective Proceedings Act 1998</i> . (UGPPA)	131
2.3. <i>Uniform Health –Care Decisions Act</i>	143

2.4. Uniform health–care information Act.	144
3. Engleska	145
3.1. Opće napomene	145
3.2. <i>Mental Capacity Act 2005. (MCA) i (Mental Capacity Act) Code of Practice.</i>	145
3.3. <i>Mental Health Act (MHA).</i>	151
4. Škotska	155
4.1. Uvodne napomene.	155
4.2. <i>Adults with Incapacity (Scotland) Act 2000 i Code of Practice</i>	155
4.3. <i>Mental Health (Care and Treatment) (Scotland) Act 2003. i Code of Practice</i>	160
4.4. <i>Community Care and Health (Scotland) Act 2002.</i>	167
5. Zaključno o karakteristikama zaštite ljudskih prava osoba s duševnim smetnjama i njihovom zastupanju u common–law sustavima.	168
2. KONTINENTALNOEUROPSKI PRAVNI SUSTAV	169
1. Austrija	169
1.1. Uvodne napomene.	169
1.2. Opći građanski zakon — <i>Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB)</i>	169
1.3. Savezni zakon o sudskom postupku u izvanparničnim pravnim stvarima— <i>Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten ausser Streitsachen (AussStrG)</i>	176
1.4. Zakon o smještaju (<i>Unterbringungsgesetz — UbG</i>)	181
1.5. Uredba savezne ministricе pravosuđa o utvrđivanju podobnosti udruga za stjecanje statusa skrbničkih udruga (<i>Verordnung der Bundesministerin für Justiz über die Feststellung der Eignung von Vereinen, zum Sachwalter bestellt zu werden sowie Patientenanwälte und Bewohnervertreter namhaft zu machen</i>)	185
2. Švicarska	185

2.1. Opće napomene	185
2.2. Schweizerisches Zivilgesetzbuch — Švicarski Građanski zakonik (ZGB)	186
3. Njemačka.	199
3.1. Uvodne napomene	199
3.2. Njemački građanski zakonik (BGB)	200
3.3. Zakon o mogućnostima stranačke dispozicije pri izboru sudske nadležnosti — Gesetz über die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (FGG)	208
3.4. Vormünder und Betreuervergütungsgesetz — VBVG ili Zakon o naknadama za rad skrbnika (pomoćnika)	214
3.5. Zakon o domovima (Heimgesetz)	215
3.6. Načela Savezne liječničke komore za palijativnu liječničku skrb (Grundsätze der Bundesärztekammer zur ärztlichen Sterbebegleitung)	216
4. Zaključno o karakteristikama zaštite ljudskih prava osoba s duševnim smetnjama i njihovom zastupanju u kontinentalno europskom pravnom sustavu (Austrija, Švicarska Njemačka)	219
5. Zaključno o usporedbi karakteristika (sličnosti i razlika) zaštite ljudskih prava osoba s duševnim smetnjama i njihovom zastupanju u pojedinim zemljama <i>common law</i> i kontinentalno–europskog pravnog sustava	230
VI. ANTICIPIRANE NAREDBE (Advance directives)	233
1. UVOD	233
2. POJAM, VRSTE I SADRŽAJ	235
2.1. Pojam i vrste anticipiranih naredbi	235
2.2. Informirani pristanak	237
2.3. Sadržaj anticipiranih naredbi	240
2.4. Forma, mogućnost izmjene i opoziva, te registracija anticipiranih naredbi	245

3. PREDNOSTI I NEDOSTATCI ANTICIPIRANIH NAREDBI, ISKUSTVA IZ PRAKSE I GLEDIŠTA O ANTICIPIRANIM NAREDBAMA	247
4. PRAVNI IZVORI	249
4.1. Uvod	249
4.2. Pozitivnopravni propisi	250
4.3. Neobvezujući dokumenti	257
4.3.1. Draft Recommendation on Principles concerning Continuing powers of Attorney and Advance Directive for Incapacity and its Explanatory Memorandum — Nacrt preporuke Vijeća Europe o načelima koja se odnose na anticipirane naredbe i punomoći iz 2008. godine	257
4.4. Advance directives u hrvatskom pravu	261

VII. PRAVNI STATUS SKRBNIKA U HRVATSKOM

PRAVU	267
1. LIŠENJE POSLOVNE SPOSOBNOSTI KAO PRETPOSTAVKA SKRBNIČKE ZAŠTITE — POJEDINE DVOJBE	268
1.1. Uvod	268
1.2. Imenovanje skrbnika za poseban slučaj tijekom postupka lišenja poslovne sposobnosti — zaštita ili ograničenje ljudskih prava odraslih	269
1.3. Opća ili posebna poslovna sposobnost?	271
1.4. Zakonom predviđene iznimke od pravila o (općoj) poslovnoj sposobnosti	273
1.4.1. Obiteljski zakon	273
1.4.2. Zakon o radu	275
1.5. Zakonski primjeri odstupanja od pravila o poslovnoj sposobnosti i od skrbnikovih ovlasti	276

1.5.1. Zakon o uzimanju i presađivanju dijelova ljudskog tijela u svrhu liječenja	276
1.5.2. Zakon o zaštiti prava pacijenata (ZZPP)	279
2. PRAVNI STATUS SKRBNIKA ZA ODRASLE U HRVATSKOM PRAVU	281
2.1. Uvod	281
2.2. Pravni status centra za socijalnu skrb kao tijela koje provodi skrbništvo	283
2.2.1. Općenito o centru za socijalnu skrb	283
2.2.2. Dvojbena pitanja statusa centra za socijalnu skrb.	285
2.2.3. Mjesna nadležnost centra za socijalnu skrb u provođenju skrbničke zaštite.	286
2.2.4. Ovlasti centra za socijalnu skrb u provođenju skrbničke zaštite	288
2.3. Pravni status skrbnika za odrasle	293
2.3.1. Uvodne napomene	293
2.3.2. Tko može biti imenovan skrbnikom	293
2.3.3. Ovlasti i dužnosti skrbnika	302
2.3.3.1. <i>Sadržaj ovlasti i dužnosti skrbnika kao posljedica sudske odluke o lišenju poslovne sposobnosti odrasle osobe</i>	<i>302</i>
2.3.3.2. <i>Sadržaj ovlasti i dužnosti skrbnika na osnovi rješenja centra za socijalnu skrb.</i>	<i>304</i>
2.3.3.3. <i>Dužnosti skrbnika osobe lišene poslovne sposobnosti u zaštiti prava osobnosti</i>	<i>307</i>
2.3.3.3.1. OPĆE DUŽNOSTI SKRBNIKA OSOBE LIŠENE POSLOVNE SPOSOBNOSTI U ZAŠTITI PRAVA OSOBNOSTI PREMA ODREDBAMA OBITELJSKOG ZAKONA.	307
2.3.3.3.4. <i>Odgovornost skrbnika</i>	<i>336</i>
2.3.3.3.4.1. KAZNENA ODGOVORNOST SKRBNIKA	337
2.3.3.3.4.2. GRAĐANSKOPRAVNA ODGOVORNOST SKRBNIKA	338
2.3.3.3.4.3. PODUZIMANJE »DRUGIH MJERA« PREMA SKRBNIKU I RAZRJEŠENJE DUŽNOSTI SKRBNIKA.	340
2.3.3.3.5. <i>Prava skrbnika</i>	<i>342</i>
2.3.3.3.6. <i>Prestanak dužnosti skrbnika</i>	<i>343</i>

3. STATUS SKRBNIKA ODRASLOG ŠTIĆENIKA U POGLEDU ODLUKA O MEDICINSKIM POSTUPCIMA .	344
3.1. Uvod	344
3.2. Sposobnost pacijenta i pristanak poslovno nesposobnih odraslih osoba na medicinske zahvate — status skrbnika .	348
3.3. Status skrbnika odrasle osobe u posebnim medicinskim postupcima	351
3.3.1. Prisilna hospitalizacija	351
3.3.2. Posebne medicinske metode (elektrokonvulzivno i hormonalno liječenje, psihokirurgija)	357
3.3.3. Biomedicinska istraživanja	359
3.3.4. Primjena fizičke sile prema osobama s duševnim smetnjama	361
3.3.5. Metode kontracepcije i prekid trudnoće	362
 VIII. SKRBNIŠTVO U PRAKSI	 367
1. SKRBNIŠTVO U PRAKSI CENTARA ZA SOCIJALNU SKRB — PRIMJERI SKRBNIČKE PRAKSE CENTRA ZA SOCIJALNU SKRB ČRNOMEREC U ZAGREBU	 367
2. PRIMJER IZ PRAKSE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA — PREDMET X. PROTIV HRVATSKE	 392
 IX. ZAKLJUČAK	 415
1. Uvod	415
2. O specifičnosti ljudskih prava osoba s duševnim smetnjama i starijih, njihovoj afirmaciji, te djelotvornoj zaštiti i mogućnostima ostvarenja	 415
3. Različiti oblici tzv. zamjenskog odlučivanja — tko, o čemu i na koji način može odlučivati umjesto osoba s duševnim smetnjama i starijih	 418
4. Učinkovitost instituta skrbništva u zaštiti ljudskih prava odraslih s duševnim smetnjama, alternative skrbničkoj zaštiti i potencijalne opasnosti alternativnih oblika zaštite osoba s duševnim smetnjama i starijih	 420

Pravni status skrbnika kao jamstvo zaštite ljudskih prava odraslih

5. **Odluke o zdravlju i medicinskim zahvatima osoba s duševnim smetnjama te pravni status skrbnika ili drugih osoba, odnosno nadležnih tijela 422**
6. **Mogućnosti i ograničenja anticipiranog odlučivanja (anticipirane naredbe i anticipirane punomoći) 424**
7. **Kako osigurati kvalitetno i aktivno življenje odraslih s duševnim smetnjama i starijih u društvu, postoje li mogućnosti poticanja zapošljavanja, različitih oblika zajednica stanovanja ili samostalnog života i sl; koja je uloga i pravni status skrbnika, a koja društva u cjelini . . . 425**
8. **Nasilje nad osobama s duševnim smetnjama i odraslim . . . 426**
9. **Pravni status skrbnika u hrvatskom pravu kao jamstvo zaštite ljudskih prava odraslih; o eventualnoj potrebi izmjena skrbničkog sustava kao jednom od elemenata kvalitetnije zaštite ljudskih prava odraslih s duševnim smetnjama i starijih 428**

Literatura 433